

Оскільки важливою передумовою вирішення завдання щодо підготовки висококваліфікованих фахівців у фахових коледжах в умовах пандемії, воєнного та повоєнного часу є розвиток професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів, підбір ефективного діагностичного інструментарію дозволяє здійснювати регулярне оцінювання рівні розвитку професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів, що сприяє формуванню їхньої готовності до професійного самовдосконалення, саморозвитку, а отже до продуктивної педагогічної діяльності.

Список посилань

- Бирка, М. Ф. (2015). Теорія і практика професійного розвитку вчителів природничо-математичних дисциплін у післядипломній освіті. Чернівці: Технодрук.
- Семенова, А. В. (2009). Парадигмальне моделювання у професійній підготовці майбутніх учителів. Одеса: Юридична література.
- Тітова, О. А., Лузан, П. Г., Пащенко, Т. М., Мося, І. А., Остапенко, А. В., & Ямковий, О. Ю. (2023). Система розвитку професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів в умовах пандемії, воєнного та повоєнного часу (О. А. Тітова, ред.). Київ: ІПО НАПН. <http://lib.iitta.gov.ua/738694/>

УДК 378.091.2:37.091.33-051:330

Дмитро Наглий,
аспірант Інституту професійної освіти НАПН України,
<http://orcid.org/0009-0004-1456-316X>,
e-mail: dimadimanaglui@ukr.net

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ В ЕКОНОМІЧНИХ КОЛЕДЖАХ

Анотація. У статті висвітлені теоретичні аспекти оцінювання якості професійної підготовки в системі фахової передвищої освіти. Наводяться принципи, педагогічні умови, функції оцінювання якості

професійної підготовки фахівців, вимоги до вимірювання результатів навчання студентів.

Ключові слова: оцінювання; економічні коледжі; майбутні фахові молодші бакалаври; фахова передвища освіта.

THEORETICAL ASPECTS OF ASSESSING THE QUALITY OF PROFESSIONAL TRAINING IN ECONOMIC COLLEGES

Dmytro Nahlyi,
postgraduate student of the
Institute of Vocational Education of the NAES of Ukraine

Abstract. The article highlights the theoretical aspects of assessing the quality of professional training in the system of professional higher education. The principles, pedagogical conditions, functions of assessing the quality of professional training, requirements for measuring student learning outcomes are presented.

Keywords: assessment; colleges of economics; future professional junior bachelors; professional higher education.

У XXI столітті якісна освіта є одним із найважливіших чинників розвитку людства і цивілізації, оскільки вона впливає на спосіб життя держави й формування системи ціннісних орієнтацій. Сучасна стратегія забезпечення якості підготовки висококваліфікованих фахівців стає головним напрямом в процесі модернізації всіх рівнів професійної освіти, в тому числі і фахової передвищої. Такий підхід викликаний зростаючими вимогами суспільства до рівня підготовки випускників закладів професійної освіти, які повинні з перших днів своєї діяльності «результативно, творчо вирішувати суспільні та виробничі завдання, демонструвати уміння самоосвітньої діяльності, здатності продуктивно та безперервно опановувати інноваційні технології» (Лузан, 2020).

Із впровадженням інформаційних технологій у навчальний процес перед навчальним закладом виникли нові завдання щодо підготовки майбутніх фахівців. Суть професійної підготовки економістів не тільки в отриманні знань, умінь і навичок з обраної спеціальності, а й у вмінні швидко орієнтуватися у інформаційному просторі, творчо використовувати нову інформацію, вміти її застосувати практично. На нашу думку, одним із важливих завдань економічної освіти є забезпечення доступу до інформаційних систем для формування світогляду, формування навичок роботи з

інформацією, вміння використовувати сучасні інформаційні технології у професійній діяльності.

Складно забезпечити необхідну якість професійної освіти без ретельного, об'єктивного і надійного оцінювання результатів професійної підготовки фахівців. Це включає перевірку адекватності використаних засобів, методів та форм, а також педагогічних технологій на відповідність вимогам особистісно орієнтованої компетентнісної концепції. Незважаючи на те, що у вітчизняній освіті є певні досягнення у дослідженні питань оцінювання якості професійної підготовки, цю проблему в сучасних умовах не можна вважати вирішеною. У зв'язку з чим виникає потреба звернення до досвіду оцінювання якості підготовки конкурентоспроможних фахівців не тільки в Україні, а і в інших країнах, які мають позитивний досвід у цьому питанні. Аналіз літературних джерел показує, що наразі відсутні детальні, зручні для практичного застосування методики і технології для оцінювання результатів компетентнісно орієнтованого навчання студентів. Саме тому обґрунтування теоретичних засад оцінювання якості підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти є актуальним науковим завданням.

Варто зазначити, що в українській педагогічній науці питання оцінювання компетентнісних досягнень студентів займає центральне місце і привертає значну увагу науковців. Теоретичні засади оцінювання якості професійної освіти обґрунтовані працями С. Бабінця, І. Булах, Л. Гриневич, С. Кретович, О. Локшиної, О. Ляшенко та інших. Методику оцінювання якості підготовки фахівців у коледжах досліджували П. Лузан, І. Мося, Т. Пащенко, О. Тітова, Л. Юрченко, Л. Ярощук та інші фахівці у цій галузі. Таким чином, розгляд численних аспектів цього питання свідчить про його актуальність і важливість у сучасному освітньому дискурсі України.

Аналіз наукових джерел показує, що серед учених немає єдності щодо розуміння поняття «якість професійної підготовки фахівців». Відповідно до Закону України «Про фахову передвищу освіту», головним критерієм ефективності професійної підготовки у коледжах є якість фахової передвищої освіти. Це означає відповідність умов освітньої діяльності та результатів навчання вимогам законодавства та стандартам фахової передвищої освіти, а також потребам зацікавлених сторін і суспільства. Вчені І. Мося, О. Лапа, П. Лузан вважають «якість освіти – визначений рівень засвоєння змісту освіти (знань, засобів діяльності, досвіду творчої діяльності, емоційно-ціннісних відношень) фізичного, психологічного, морального та громадянського розвитку, якого досягає здобувач на різноманітних етапах освітнього процесу

відповідно до індивідуальних можливостей, прагнень і цілей виховання та навчання» (Мося, Лапа, Лузан, 2022). У межах дослідження якості професійної підготовки, розуміємо, як збалансовану відповідність сукупності властивостей і характеристик освітнього процесу, його результатів і усієї педагогічної системи коледжу та умов її функціонування встановленим нормам і вимогам (стандартам), потребам, цілям, які визначаються особистістю, державою, громадянським суспільством, ринком праці. Відтак, оцінювання якості професійної підготовки економістів у фаховому коледжі має бути комплексним і враховувати усі означені компоненти якості цієї підготовки.

Означені положення уможливають виокремлення ключових функцій оцінювання якості професійної підготовки фахівців в економічних коледжах.

Діагностична функція оцінювання полягає у визначенні рівня навчальних досягнень окремого студента чи групи на певному етапі освітнього процесу. Одночасно оцінюється доцільність та ефективність організації пізнавальної діяльності студента, а також запропонованої викладачем методики засвоєння навчального матеріалу. Аналізуються раціональність вибраних форм, методів, прийомів і засобів навчання, їх відповідність змісту навчання та індивідуальним особливостям студента.

Навчальна функція в освітньому процесі передбачає таку організацію оцінювання якості професійної підготовки фахівців в економічних коледжах, яка сприяє не лише перевірці знань, а й повторенню, поглибленню і деталізації вже сформованих понять і уявлень. Це також підвищує рівень усвідомлення та ефективність навичок під час їх практичного застосування.

Управлінська функція оцінювання якості професійної підготовки фахівців зосереджується на виявленні причин труднощів, які виникають у студентів під час навчання, визначенні прогалин у їх знаннях та навичках. Для цього викладачеві необхідно отримувати оперативний зворотний зв'язок, що надає можливість приймати виважені рішення, спрямовані на поліпшення результативності навчання на основі порівняння результатів із встановленими стандартами і прийняття відповідних управлінських рішень задля удосконалення освітнього процесу.

Аналітико-інформаційна функція передбачає збір, аналіз та розповсюдження даних про підготовку майбутніх економістів до їхньої професійної діяльності. Ця функція дає можливість об'єктивно оцінити процес навчання, визначити значущість досягнутих результатів і їх

відповідність цілям економічного навчального закладу, а також виявити причини як позитивних, так і негативних тенденцій. Ефективність цієї функції залежить від якості інформації: її коректності, надійності, необхідності й достатності, так само як і своєчасності отримання.

Мотиваційна функція забезпечує організацію оцінювання якості професійної підготовки студентів економічних спеціальностей таким чином, що це стимулює покращення їхніх результатів. Вона розвиває відповідальність студентів за свої досягнення, створює атмосферу здорової конкуренції та формує пізнавальні інтереси, що поступово підвищує зацікавленість як у навчанні, так і в майбутній кар'єрі. Позитивні наслідки контролю підвищують пізнавальну активність студентів, їхню мотивацію та працездатність, дозволяючи зрозуміти власні творчі можливості, формують почуття особистої гідності та поваги серед однокурсників.

Виховна функція, що відповідальна за стимулювання виховання в студентів таких важливих навичок, як уміння працювати зосереджено та з повною відповідальністю, є надзвичайно значущою у сучасному освітньому процесі. Застосовуючи різноманітні методи контролю та самоконтролю, студенти розвивають систематичність у своїй навчальній діяльності, поступово стають більш наполегливими у подоланні різноманітних труднощів, з якими вони можуть зіткнутися. Крім того, спостерігається підвищення активності та усвідомлення ефективності як у навчанні, так і в саморозвитку. На основі отриманих результатів після перевірки та оцінювання знань у студента формується об'єктивний погляд на рівень своєї підготовки, здібностей та схильностей. Усвідомлення потенційної можливості досягнення високих результатів у виконанні контрольних завдань спонукає студентів до постійного вдосконалення та зосередження на самоосвітній діяльності.

Застосування проаналізованих функцій у навчальному процесі, разом з тенденціями до швидкого оновлення сучасних підходів у формуванні конкурентоспроможності майбутніх фахівців, вимагає внесення змін до дидактичних принципів. Ці зміни стають основою для проектування контрольних заходів, а також розроблення стратегій оцінювання якості професійної підготовки фахівців в економічних коледжах. Нова компетентнісна концепція вимагає перебудови узвичаєної системи освітнього процесу, удосконалення змісту, форм, методів, засобів навчання, інструментів та процедур оцінювання результатів навчальних досягнень студентів. І передусім маємо суттєво

оновити, модернізувати комплекс провідних принципів оцінювання результатів навчання.

Вченими (Лузан та ін., 2021; Лузан та ін., 2022) були визначені та обґрунтовані принципи, зокрема: чітке формулювання очікуваних результатів навчання, об'єктивність у процесі оцінювання компетентностей студентів, послідовність і систематичність оцінювання навчальних досягнень, єдність вимог, позитивний підхід в оцінюванні, індивідуальний підхід у процесі оцінювання навчальних досягнень, багатовимірність у методах оцінювання, відповідність інструментів для оцінювання компетентностей, дотримання балансу учасників процесу оцінювання та конфіденційність інформації щодо результатів навчання студентів.

На основі аналізу теоретичних досліджень напрацьовань вітчизняних учених нами були доповнені основні правила сучасного оцінювання якості підготовки фахівців принципами: оперативного зворотного зв'язку, який надає студентам і організаторам навчального процесу об'єктивну інформацію щодо результативності навчальної діяльності; наочності, що полягає у оприлюдненні результатів діагностичних зрізів, обговорення та аналіз їх за участю як студентів, так і викладачів; репрезентативності, який передбачає оцінювання усього матеріалу, засвоєння якого перевіряється; цілеспрямованості, який полягає у спрямуванні оцінювання на попередньо визначені та заплановані навчальні результати, рівень досягнення яких визначається та оцінюється; професійної спрямованості, який зумовлений цільовими завданнями підготовки фахівця; незалежності, який припускає, що навчальні заклади можуть самостійно проектувати методи та форми проведення оцінювання, але результати повинні відповідати визначеним освітнім державним стандартам; інтегрованості – оцінювання має бути інтегровано у процес навчання, стати його невід'ємною складовою; інтерактивності – оцінювання ґрунтується на реалізації суб'єкт-суб'єктних стосунків між студентами та викладачами, їхньої активної взаємодії; компетентності, який передбачає, що оцінювання має бути детально спланованим, методи – науково обґрунтованими, навчальні завдання – дидактично проаналізовані і, за потреби, попередньо експериментально досліджені. Викладачі, які проводять оцінювання, повинні мати високу професійну компетентність і розуміти вплив результатів оцінювання не тільки на якість освіти майбутнього фахівця, а й на розвиток його як особистості.

Звісно, дотримання зазначених принципів можливе за умови забезпечення певних педагогічних умов здійснення оцінювання якості професійної підготовки фахівців. У сучасних педагогічних

дослідженнях, пов'язаних із проблемами вдосконалення функціонування педагогічних систем, підвищення ефективності освітнього процесу, одним із аспектів, що викликають найбільший інтерес, є виявлення, обґрунтування та перевірка педагогічних умов, що забезпечують здійснення успішної діяльності.

У контексті дослідження нами було виявлено, що для ефективного оцінювання якості професійної підготовки фахівців в економічному коледжі має бути забезпечено:

– цілеспрямоване використання валідних, надійних та точних методів для об'єктивного оцінювання навчальних досягнень студентів;

– використання кількох методів оцінювання для визначення якості підготовки фахівців (наприклад, тестування, спостереження, проєкти, практичні завдання, обговорення, презентації, інтерв'ю, рольові ігри тощо), що забезпечує найкращу відповідність кожного методу конкретному аспекту, що діагностується (Лузан, 2020);

– інструменти, що використовуються для оцінювання якості підготовки фахівців, повинні бути чітко адаптовані до специфічних об'єктів, які підлягають оцінюванню, а також враховувати індивідуальні особливості студентів, тобто кожен інструмент має бути налаштований так, щоб оптимально відповідати вимогам освітньої програми та характеристикам студентів;

– формування висновків щодо якості підготовки фахівців відбувається за допомогою триангуляційного методу, який спрямований на підвищення надійності отриманих даних. Цей метод передбачає комплексний підхід, що враховує інформацію з різноманітних джерел, зокрема особисті оцінки студентів, а також взаємні оцінки, надані одногрупниками. Завдяки такому багатовимірному аналізу вдається забезпечити більш точну і об'єктивну картину рівня підготовки фахівців;

– завчасне ознайомлення студентів з критеріями оцінювання якості підготовки у закладах професійної освіти, які повинні відповідати цілям і завданням перевірки знань;

– мотивація студентів на покращення навчальних результатів через розуміння ними справедливості отриманих результатів завдяки максимальному впровадженню самооцінювальної діяльності студентів.

Оцінювання якості професійної підготовки фахівців в економічному коледжі, як процес зіставлення визначених результатів навчання студентів із компетентностями, визначеними в освітніх стандартах та програмах, повинно відбуватися з дотриманням відповідних принципів та обґрунтованих педагогічних умов.

Ознайомлення педагогічних працівників, здобувачів освіти з плановим, об'єктивним оцінюванням компетентнісних досягнень студентів має сприяти значному покращенню якості підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти. Цілком очевидно, що основну відповідальність за об'єктивне оцінювання компетентнісних досягнень студентів несе викладач, який «має досконало володіти діагностичним інструментарієм, уміло здійснювати шкалювання та оцінювання освітніх результатів» (Лузан, 2024).

Оцінювання результативної навчальної діяльності майбутніх фахівців в економічних коледжах за своєю сутністю є визначення їхнього рівня компетентності за основними показниками (Наглий, 2024), а тому цей процес потребує подальшого детального дослідження методики оцінювання якості підготовки компетентного фахівця.

Список посилань

- Лузан, П. Г. (2020). Оцінювання якості професійної підготовки фахівців: сучасні підходи. *Професійна освіта: науково-методичний журнал*. 3(88). 9–13.
- Лузан, П. Г. (2024). Теоретико-методичні засади оцінювання якості підготовки фахівців у коледжах. *Інноваційна професійна освіта*. 2(9). 270-274. DOI: [10.32835/2786-619X.2023.2.9.270-274](https://doi.org/10.32835/2786-619X.2023.2.9.270-274).
- Лузан, П. Г., Каленський, А. А., Пащенко, Т. М., Мося, І. А. & Ямковий, О. Ю. (2021). *Методичні основи оцінювання якості підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти: методичний посібник*. Житомир: Полісся.
- Лузан, П. Г., Лапа, О. В., Пащенко, Т. М., Мося, І. А., Ваніна, Н. М., Ямковий, О. Ю. & Каленський, А. А. (2022). *Оцінювання якості підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти аграрної, будівельної та машинобудівної галузей: практичний посібник*. Київ: ІПО НАПН України.
- Мося, І., Лапа, О., & Лузан, П. (2022). Якість професійної підготовки фахівців як предмет педагогічного оцінювання. *Professional Pedagogics*, 1(24). 259-276. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2022.24.259-276>.
- Наглий, Д. (2024). Методологічні аспекти оцінювання якості професійної підготовки фахівців в економічних коледжах. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 4 (138). 84-96. DOI 10.24139/2312-5993/2024.04/084-096